

В Інституті літератури

ВІРШОЗНАВЧИЙ СЕМІНАР В ІНСТИТУТІ ЛІТЕРАТУРИ

8 жовтня ц. р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України відбувся віршознавчий семінар “Український акцентний вірш у контексті сучасного неklasичного віршування”.

М. Сулима в доповіді “Про особливості акцентного вірша Михайля Семенка пізнього періоду” спинився не лише на циклі М. Семенка “Поеми метеорних ліній” (1918), а й на творі пізнішого часу “Починаю рядовим” (1931), де близько 90-то рядків складає розхитаний акцентний вірш. Доповідач пов’язав важкість читання цього вірша і його “рвані” ритми з вимушеним “каяттям” перед радянськими ідеологами від літератури. Тлом цих міркувань став акцентний вірш давньої літератури XVI – XVII ст., зокрема “Пісні вдячної при бенкетах панських” К. Транквіліона-Ставровецького з міжкіттовими інтервалами 3-4, а також 5-6 і 8 складів, який, на противагу Семенкового, читається легко. Причини цього *М. Сулима* вбачає в релігійних почуваннях автора, висловлених щиро. *Н. Гаврилук* вважає, що різниця сприйняття впливає з особливостей мови: у старослов’янській чимало слів п’ятискладових, які звучать там природно; у сучасній українській, як писала *Н. Тоцька*, наголос рівномірно розподілений через 1-2 склади, тому природно звучать ритми силабо-тонічні та дольникові, а тактовик і акцентник сприймаються як доволі штучні й “прозаїчні”.

На користь такого припущення свідчить і статистика, подана *В. Соловієм* у доповіді “Особливості побутування акцентного вірша в українській ліриці 1990-х – 2010-х років”. Дослідник зауважив, що акцентний вірш у 1990-х роках становить лише 0,5%, у 2000-х – 1,5%, оскільки витісняється верлібром і дольником із тактовиком. *Н. Гаврилук* окреслила акцентний вірш *В. Махна* як довгий римований (у середньому із сімома-вісьмома наголосами в рядку, хоча трапляється й десятикіттовий), що при поділі на сегменти інтонаційними паузами чи тире зберігає ритм акцентника лише в одній із частин, та й то не завжди, часто стаючи або дольником, або силабо-тонічним. Акцентник *Ю. Андруховича* неримований і тяжіє до коротких рядків (від 3-х до 6-ти наголосів у рядку), але через те, що часто кінцеве слово одного рядка можна семантично й синтаксично приписати початку наступного, метрико-ритмічний статус рядків стає змінним і зростає роль фрази як метрико-ритмічного фактору.

Важливість фразового наголосу в акцентному вірші (за *В. Жирмунським*) окреслила *Н. Костенко*, розглядаючи національні типи акцентного вірша в поезії *Павла Тичини* від “Соняшних кларнетів” (1918) до “Чернігова” (1931). Дослідниця, слідом за білоруським віршознавцем *І. Ральком*, виокремила чотири типи такого вірша: думовий, пісенний, політональний і ударник (подібний до раннього *В. Маяковського*).

Про експерименти із семантикою тексту та вплив цих експериментів на метрико-ритмічну композицію твору оповіла *Е. Свенцицька* на матеріалі поетичних творів *Д. Бурлюка*, що використовував пушкінську ритміку та образність символізму в річищі футуристичної гри з текстами й читачами. Продовженням теми гри з публікою став розгляд *Н. Науменко* формозмістових особливостей пісенної казки з єдинопочатком і частою зміною ритміки в пісенному акцентному вірші *Стінга* та звернення *О. Бросаліної* до англійської легенди на прикладі твору “Сер Гавейн і Зелений лицар” в аспекті співіснування традиційної ритми та алітерації.

Ярослава Муравецька
м. Київ

Отримано 15 жовтня 2019 р.